

Kanta-Hämeen ensi- ja turvakoti ry:n lausunto 16.6.2025:

Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi lastensuojelulain muuttamisesta sekä siihen liittyviksi laeiksi.

Pykälässä 6 § säädetään vankilan perheosaston tehtävistä ja palvelun tuottamisesta. Lakiesityksen mukaan Valtion lastensuojelulaitos tuottaisi jatkossa vankilan perheosaston lastensuojelulain mukaisen palvelun itse eikä sitä voisi enää hankkia ostopalveluna. Tämä olisi merkittävä ja tarpeeton muutos nykytilaan, jota Kanta-Hämeen ensi- ja turvakoti ry ei kannata eikä pidä sitä asianmukaisesti ja oikein perusteltuna. Esitetyllä muutoksella ei saavuteta erityisosaamisen ja sen kehittämisen, palvelun laadun, vaikuttavuuden, turvallisuuden eikä kustannustehokkuuden hyötyjä. Ostopalveluiden sulkeminen pois lainsäädännöllä rajoittaa tarpeettomasti palveluiden kehittämistä eikä tue lapsen edun ja oikeuksien toteutumista parhaalla mahdollisella tavalla. Esitämme, että lakiesityksen 6 § ensimmäisen momentin toinen lause "Palvelua ei voi tuottaa ostopalveluna" poistetaan ja palvelun tuottamista Valtion lastensuojelulaitoksen itse tuottamana arvioidaan lapsen oikeuksien ja edun toteutumisen näkökulmasta sekä olemassa olevaa tilastotietoa, tutkimustietoa ja kokemustietoa hyödyntäen.

Voittoa tavoittelematon, yleishyödyllinen Kanta-Hämeen ensi- ja turvakoti ry (myöhemmin palveluntuottaja) on tuottanut perheosastopalvelua osaston perustamisesta asti 15 vuoden ajan. Tänä aikana on kehitetty erityisosaamista, joka keskittyy 1) vauvan ja vanhemman vuorovaikutukseen, raskausajantäyttyöskentelyyn, traumatyöhön ja vauvojen kaltoinkohtelun tunnistamiseen sekä 2) vangin rangaistusajan suunnitelmassa oleviin vanhemmuutta vahvistaviin ja rikoksettomuutta tukeviin tavoitteisiin perheosastojakso aikana. Rikosseuraamuslaitoksen tilastotiedot osoittavat, että vain 32/230 eli 14 % perheosastolle sijoitetusta vangista on saanut uuden rikostuomion vapautumisensa jälkeen, mikä viittaa toiminnan vaikuttavuuteen. Naisten rikoksen uusimisosuus on muutoin noussut ja tilastotietojen mukaan se oli vuonna 2023 45 % (Rikosseuraamuslaitos, 2023). Perheosastotoiminnan vaikuttavuutta tukee palveluntuottajalla oleva erityisosaaminen, jota on kehitetty tiiviissä yhteistyössä Ensi- ja turvakotien liiton sekä Rikosseuraamuslaitoksen kanssa. Tätä erityisosaamista, sen tukea ja kehitystyötä ei ole missään muualla tällä hetkellä olemassa.

Perheosastosta yleisesti:

Vankilan perheosasto on Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen alainen lastensuojeluyksikkö, joka sijaitsee Vanajan avovankilan ja Hämeenlinnan vankilan alueella. Perheosaston toiminnasta vastaa Kanta-Hämeen ensi- ja turvakoti ry, joka on valtakunnallisen Ensi- ja turvakotien liiton jäsenjärjestö. Perheosasto on tarkoitettu odottavalle tai pienen lapsen vanhemmalle (äidille tai isälle), joka tulee vankilaan suorittamaan vankeusrangaistusta tai joutuu tutkintavankeuteen. Kanta-Hämeen ensi- ja turvakoti ry on vastannut perheosastotoiminnasta osaston perustamisesta asti ja kehittänyt työtä 15 vuoden ajan.

Vanajan avovankilassa perheosastolla on 10 paikkaa vankeusvangeille lapsineen ja Hämeenlinnan vankilan osasto on kaksipaikkainen ja on tarkoitettu tutkintavangeille. Vankilan perheosaston Vanajan ja Hämeenlinnan yksiköt ovat vankilan tiloissa ja valvonnassa, ja yksiköiden toiminnasta vastaa Kanta-Hämeen ensi- ja turvakoti ry.

Lapsi sijoitetaan perheosastolle pääsääntöisesti lastensuojelun avohuollon tukitoimenpiteenä vankeusrangaistustaan suorittavan vanhempiensa kanssa. Vankilan perheosastolle sijoitettavan lapsen tulee olla alle kaksivuotias. Jos lapsen etu sitä välttämättä vaatii, sijoitusta voidaan jatkaa siihen asti, kunnes lapsi täyttää kolme vuotta.

Lapsen sijoittamisesta vankilaan vanhempiensa kanssa määritellään vankeuslaissa sekä lastensuojelulaissa. Vangin lapsen sijoittaminen vankilaan (vankeuslain 4 luku 10 § (12.2.2010/89): Vangin lapsen sijoittamisesta

vankilaan ja hoidon järjestämisestä säädetään lastensuojelulaissa (417/2007). Päätöksen lapsen sijoittamisesta vankeusrangaistustaan suorittavan tai tutkintavankeudessa olevan vanhemman luo vankilan perheosastolle tekee hyvinvointialueen määräämä virkasuhteessa oleva sosiaalityöntekijä Rikosseuraamuslaitosta kuultuaan (Lastensuojelulaki 13a §).

Vanhemman sijoittamisesta perheosastolle päättää Rikosseuraamuslaitoksen asiakasarviointiyksikkö, joka myös koordinoi perheosastosijoituksia, selvittäen perheosastosijoituksen edellytysten täyttymisen yhteistyössä eri viranomaisten kanssa.

Lakiesityksen perusteluissa esitetään, että perheosastopalvelu tuotettaisiin jatkossa viranomaistoimintana ja virkavastuulla. Rikosseuraamuslaitoksen ja palveluntuottajan väliset vastuut ja tehtävät lapsen ja vangen/vanhemman osalta ovat selkeät ja lakien (mm. lastensuojelulaki, vankeuslaki) määrittämät. Nykyinen toimintamalli perustuu selkeään työnjakoon: Rikosseuraamuslaitos vastaa vangen valvonnasta ja rangaistuksen täytäntöönpanosta, kun taas palveluntuottaja vastaa lapsen hyvinvoinnista ja vanhemmuuden tukemisesta yhteistyössä hyvinvointialueen sosiaalityöntekijän kanssa. Tämä rakenne on toimiva eikä edellytä viranomaistoimintaa ja -vastuuta palveluntuottajalta. Yhteistyö Vanajan ja Hämeenlinnan vankiloiden kanssa on ollut sujuvaa ja pitkäjänteistä.

Lakiesityksen perusteluissa toiminnan siirtämistä valtion tuotettavaksi perustellaan tietosuojaan liittyvillä näkökohdilla. Perustuslain 124 § kuitenkin sallii julkisten hallintotehtävien siirtämisen muille kuin viranomaisille, edellyttäen että perusoikeudet ja oikeusturva eivät vaarannu. Koska perheosastolla ei käytetä merkittävää julkista valtaa, toiminnan jatkaminen ostopalveluna on perustuslain mukaista. Tietosuojaan liittyvät näkökohdat eivät muodosta estettä ostopalvelulle. Laki sosiaali- ja terveydenhuollon asiakastietojen käsittelystä (703/2023) mahdollistaa tietojen käsittelyn myös muille kuin viranomaisille. Palveluntuottajan henkilöstö on turvallisuusselvitetty, ja tietosuoja on jo nykyisellään asianmukaisesti järjestetty.